

J.K. Rowling beszéde a Harvard egyetem évzáróján

február 1, 2013

forrás:

J.K. Rowling, a világszerte nagysikerű Harry Potter-sorozat szerzője, évzáró beszéde, melyet „*A kudarcok jótéteményei és a képzelőerő jelentősége*” címmel, a Harvardi Öregdiákok Egyesületében tartott 2008 júniusában.

Tisztelt Faust elnök úr, a Harvard Corporation és az Overseers Bizottság tagjai, a fakultás tagjai, büszke szülők, és elsősorban kedves végzősök!

Először is szeretnék köszönetet mondani. Nem csak azért a különös megtiszteltetésért, amiben a Harvard részesített, hanem a többheti rosszullétért is, ami attól való félelmemben töltött el, hogy ki kell állnom ide beszédet tartani. Jó pár kilót leadtam! Két legyet egy csapásra! Most már csak egy mély lélegzetet kell vennem, a vörös lobogókra sandítanom és elhítenem magammal, hogy éppen a világ legnagyobb szabású Gryffindor-gyűlésén veszek részt.

Évzáró beszédet tartani nagy felelősség, vagy legalábbis egész addig ezt gondoltam, amíg eszembe nem jutott saját végzős évem évzáró beszéde. A neves filozófus, báró Mary Warnock tartotta a beszédet aznap. Így visszagondolva, az a beszéd nagy segítségemre volt a sajátom megírásában, mivel időközben rájöttem, hogy egyetlen szóra sem emlékszem belőle. Ez a felszabadító felfedezés lehetővé teszi számomra, hogy abbéli félelem nélkül folytassam saját beszédemet, hogy itt most Önöket akaratlanul is arra buzdítsam, hogy hagyják el ígéretes üzleti, jogi vagy politikai pályáikat, és helyette a „meleg varázsló” pályát válasszák.

Látják? Ha évek múltán ez a meleg varázsló-tréfa eszükbe jut

netalán, már egy fejhosszal megelőztem Mary Warnock bárónőt. Az első lépés a lelki fejlődésünk irányába, hogy elérhető célokat tűzzünk ki magunk elé. Igazából szívemet-lelkemet beleadtam abba, hogy itt ma képes legyek elmondani Önöknek azt, amit el kell mondanom. Feltettem magamban azt a kérdést, hogy én mit hallottam volna szívesen a saját évzáró beszédemen, és hogy milyen lényeges leckéket adott nekem az élet az elmúlt 21 évben, ami azóta eltelt.

Két választ találtam rá. Ezen a gyönyörű napon, amikor azért jöttünk össze, hogy tudományos sikereiket ünnepeljük, úgy döntöttem, hogy a kudarcok jótékony hatásáról fogok szólni. És mivel az oly gyakran „való világ”-nak bélyegzett valami küszöbén állnak, a képzelőerő létfontosságát is hangsúlyoznom kell.

Kicsit talán valóságtól elrugaszkodottnak és ellentmondásosnak tűnhet a témaválasztásom, de kérem, hallgassák figyelemmel. Ha visszanézek arra a 21 éves lányra, aki a végzésem napján voltam, kicsit elszégyellem magam a mai, 42 éves fejemmel. Eddigi életem delén ugyanis, nagy dilemmában voltam arra nézve, válasszam-e az ambícióim diktálta pályát, vagy hallgassak-e azokra, akik a legközelebb álltak hozzám.

Afelől nem voltak kétségeim, hogy az egyetlen dolog, amihez kedvet éreztem, a regényírás volt. Igen ám, de a szüleim, akik nagyon szerény anyagi körülmények közül emelkedtek ki, és egyikük sem járt főiskolára, túl élénk képzelőerőmet csak egyfajta mulatságos szeszélynek tekintették, ami viszont sosem fogja a hiteleket kifizetni vagy nyugdíjat biztosítani számomra. Tudom, most már mindennek iróniája körülbelül olyan erővel hat, mint mikor a rajzfilmekben a gonosz fejére zuhan a vasüllő.

Szüleim reményeiket abba vetették, hogy valami jól menő szakmát tanulok ki, ám én angol irodalmat akartam tanulni. Végül kompromisszumot kötöttem, még ha – így visszatekintve – senkinek az igényét nem is elégítettem ki vele, és a modern

nyelveket vettem fel. Aztán amint a szüleim autója eltűnt a sarkon túl, már dobtam is a németet és futólépésben a klasszikusok tanszéke felé vettem az irányt.

Nem emlékszem, mikor mondtam el a szüleimnek, hogy a klasszikusokat tanulmányozom, lehet, hogy épp a végzésem napján tudták meg. A világ összes tantárgya közül, nem hiszem, hogy meg bírtak volna nevezni a görög mitológiánál haszontalanabbat, már legalábbis abból a szempontból, mi vezet a fizetős állások megszerzésének irányába.

Zárójelben megjegyzem, hogy mindezért a szüleimet egy percig sem hibáztatom. Van ugyanis egy lejáratí ideje annak, ameddig a szüleinket hibáztathatjuk azért, hogy a rossz irányba terelgettek bennünket; amint elég idősek vagyunk ahhoz, hogy a kezünkbe vegyük a kormányt, a felelősség is a mi kezünkben van. Mi több, nincs jogom bírálni a szüleimet csak azért, mert meg akartak kímélni engem attól, hogy valaha is megtapasztaljam, mi a szegénység. Ők maguk megtették már azt, és később én magam is, így csak egyetérteni tudok velük abban, hogy a szegénység nem egy felemelő érzés. A szegénység magával vonzza a félelmet, szorongást, néha még depressziót is; ezer meg ezer megaláztatást és nehézséget.

Ha a maga erejéből mászik ki valaki a szegénységből, az valóban olyasmi, amire nagyon büszke lehet, ám a szegénységet romantikusnak beállítani nagy ostobaság. Azonban amitől az Önök korában én legjobban tartottam, az nem a szegénység volt, hanem a kudarc. Az Önök korában, annak ellenére, hogy kifejezett érdektelenség jellemezte a tanulmányaimhoz való hozzáállást; túlon túl sok időt töltöttem a büfében történeteket körmölgetve és nagyon kevés időt az előadótermekben, valahogy kitanultam a vizsgázás forszát, és évekig abban a tudatban éltem, hogy ez a siker fokmérője, az én életemre nézve is, a nálam idősebbekére nézve is.

Nem vagyok annyira egyszerű teremtés, hogy azt feltételezzem, csak azért, mert Önök tehetséges fiatal emberek, akiket jó

nevelésben részesítettek, még sosem tapasztalták meg, mi az a nehézség vagy szívfájdalom. A tehetség és intelligencia sosem biztosította önmagában azt, hogy a sors buktatóival ne kerüljünk szembe, és egy pillanatig sem áltatom magam azzal, hogy minden egyes ma itt jelelevőnek az életének minden perce habos torta lett volna.

Persze, az a tény, hogy harvardi végzősként állnak ma itt, azért azt sugallja, hogy a kudarc nem kifejezetten játszott döntő szerepet az életükben. A kudarcból való félelem pontosan ugyannyira motiválhatja Önöket, mint a siker iránti olthatatlan vágy. Talán, a kudarc megítélése Önök számára az átlagember siker-tudatától nincs is olyan messze.

Végtére is, mindannyiunk számára mást jelent a kudarc, de a világ ellát bennünket számtalan értelmezéssel, már ha elfogadjuk ezeket. Így bátran állíthatom, hogy hét évvel a végzésem után, bármely hagyományos meghatározást kimerített az a kudarcélmény, amit én átéltem. Egy különösen rövidéletű házasság után, ott álltam egy gyerekekkel, munka nélkül, annyira szegényen, amennyire csak az a mai Nagy-Britanniában lehetséges, persze azért még fedéllel a fejem fölött. Mindaz, amitől a szüleim féltettek, és amitől én annyira tartottam beigazolódott, és egy átlag mércével mérve, én egy igazi kudarc történet lettem.

Nem azért jöttem, hogy azt meséljem be Önöknek, hogy a kudarc végül is egy mókás dolog. Életem nagyon sötét időszaka volt ez, és fel sem merült bennem, hogy egy ilyen tündérmeszerű befejezése lehet valaha – már ahogy ezt a média közvetíti a nyilvánosság felé. Nem tudhattam, hol van a fény az alagút végén, aminek a léte amúgy is inkább csak a remény világában mozgott, de semmiképpen sem a valóságban.

Akkor most miért jövök a kudarc jótéteményeivel? Hát pusztán azért, mert a kudarc megtanított arra, hogy a lényegtelen dolgokat kirekesszem az életemből. Felhagytam azzal a szokással, hogy megjátsszam magam saját magam előtt, és

összes erőmet arra az egy célra összpontosítottam, ami számított. Ha bármi másban sikereket értem volna el, az csak eltérített volna attól az egytől, ami az egyetlen fontos számomra. Tulajdonképpen felszabadultam a legnagyobb teher alól, mivel a legnagyobb félelmem valóra vált, és még mindig életben voltam, még mindig ott volt velem az imádott kislányom, volt egy régi írógépem és egy nagy ötletem. Így aztán innen már csak felfelé vezetett út.

Talán ilyen mélységekbe soha nem fogja Önöket a sors taszítani, de mindenki életében bizonyos szinten jelen van a kudarc. Lehetetlen úgy élni, hogy néha ne vallanánk kudarcot, hacsak nem élünk annyira óvatos életet, hogy az már szinte nem is nevezhető életnek, ám ebben az esetben ez lesz legnagyobb kudarcunk. A kudarc olyan belső biztonságot adott nekem, amekkorát semmilyen vizsga teljesítése soha azelőtt. Olyan dolgokat tudatosított bennem saját magammal kapcsolatban, ami másképp nem történt volna meg. Rájöttem, hogy erős akaratom van, és több fegyelem szorult belém, mint valaha is hittem volna, és rájöttem arra is, hogy olyan barátok vesznek körül, akik számomra a világ minden kincsénél többet érnek.

Az a tudás, hogy bölcsebb és erősebb lettem, az a hitet adta meg nekem, hogy képes leszek bármit túlélni. Nem ismerhetjük eléggé sem magukat, sem a barátainkat addig, amíg az élet megpróbáltatásai nem tesznek próbára bennünket. Ez a tudás egy igazi kincs, még akkor is, ha nagy fájdalmak árán megszerzett tudásról is van szó, és minden olyan bizonyítványnál többet ér, amit valaha is megszerkeztem az életben.

Ha visszamehetnék az időben, akkor a szemébe mondanám annak a 21 éves magamnak, hogy a boldogság nem azon múlik, hány pipát tehetsz az elért eredmények listájára. A képzettséged, az életrajzod, nem az életed, bár sok olyan korombelit vagy még idősebb embert látok magam körül, aki összekeverik a kettőt. Az élet nehéz, és bonyolult, és nem lehetünk az irányítás teljes birtokában, és csak ha elég alázat van bennünk, hogy ezt elfogadjuk, akkor leszünk képesek túlélni a nehézségeket.

Most azt hihetnék, hogy a második témát, a képzelőerő fontosságát, azért választottam, mert annak nagy szerepe volt abban, hogy az életemet újjá tudtam építeni, de ez nem teljesen igaz ilyen formában. Bár én személy szerint az utolsó leheletemig ki fogok állni a mesék értéke mellett, a képzelőerő jelentőségét sokkal szélesebb körben fedeztem fel. A képzelet nem csak egy olyan egyedülállóan emberi képesség, aminek birtokában elképzeljük azt, ami nincs; és ez által a felfedezés és újítás forrása is. A fantázia egy olyan erő, amely révén képesek lehetünk beleképzelni magunkat mások helyzetébe, olyanokéba, akikkel nem osztozunk közös élményeken.

Életem legmeghatározóbb élményei megelőzték a Harry Potter történetet, bár sokat merítettem belőlük a történetek megírásakor. Ez a megvilágosodás egyik korábbi munkám kapcsán lepett meg. Bár az ebédszünetekben kiosontam, hogy írogassak, a lakbéremet mégis abból a fizetésből fizettem egyetemi éveim alatt, amit az Amnesty International londoni irodájában végeztem.

Az ottani kis irodámban olyan sietve papírra vetett sorokat olvastam nap-mint-nap, amiket különböző diktatúrákban élő férfiak és nők, a szabadságukat kockáztatva csempészték ki az országaikból, hogy a külvilágot értesítsék arról, mi minden folyik náluk. Rengeteg fotót láttam nyomtalanul eltűnt emberekről, amiket a kétségbeesett hozzátartozóik küldtek el az Amnestynek. Kínzások áldozatainak tanúságtételeit olvastam, és láttam a sebeikről készült fotókat. Kézzel írt, szemtanúk által lejegyzett tárgyalások és kivégzések, emberrablások és nők megerőszakolásainak jegyzőkönyveit tartottam a kezemben.

Sokan a munkatársaim közül néhai politikai foglyok voltak, emberek, akiket kiűztek otthonaikból, menekültstátuszba kényszerítették, mert vették a bátorságot és felszóltak kormányaik ellen. Az irodáinkban olyanok bukkantak fel, akik híreket hoztak vagy próbálták megtudni, mi történt azokkal a hozzátartozóikkal, akiket maguk mögött hagytak. Soha életemben

nem fogom elfelejteni azt az afrikai embert, aki olyan kínzásokat élt át a szülőhazájában, hogy attól lelkiileg nyomorékká vált, pedig nem volt nálam idősebb akkor.

Folyamatosan és visszatarthatatlanul reszketett egész testében, míg a kamerába elmondta, mi mindent állt ki otthon. Két fejjel volt nálam magasabb, de egy törékeny gyerekként hatott. Azt a feladatot kaptam, hogy kísérjem vissza a földalatti állomáshoz, és ott ez az ember, akinek az életét tönkrezúzta az a kegyetlenség, amit át kellett élnie, búcsúzásképpen a legnagyobb udvariassággal fogta meg a kezem, és kívánt nekem boldogságot a jövőre nézve.

És amíg élek, emlékezni fogok arra, amikor egyszer az üres folyosón egy zárt ajtó mögül hirtelen egy velőtrázó sikoly hasított bele a csendbe, olyan, amelyet azóta sem hallottam soha. Az ajtó akkor kicsapódott és egyik kollégám dugta ki rajta a fejét, egy gyors és forró italt rendelve a fiatalembernek, aki benn ült vele a szobában. A kolléganőm épp akkor adta a fiatalember tudtára, hogy amiért nyíltan kiállt az országa vezetői ellen, édesanyját bosszúból elfogták és kivégezték.

Ezekben az években minden áldott nap hálát adtam a sorsnak, amiért olyan szerencsés voltam, hogy egy demokratikus országban élhettem, ahol a jogi képviselőlet és nyilvános tárgyalás alanyi jogon járt mindenkinek. Minden áldott nap szembesültem az emberi gonoszúsággal, amit az egyik ember a másik embertársa ellen gyakorolt, csak azért, hogy megkaparintsa vagy fenntartsa a hatalmát. Hamarosan rémálmok kezdtek gyötörni, valódi rémálmok, azokról, amiket láttam, hallottam és olvastam. De ezzel együtt, az Amnesty International falai között többet tudtam meg az emberi jószágról, mint amennyit valaha is előtte.

Az Amnesty olyan emberek ezreit mozgósítja, akik soha nem voltak brutalitás áldozatai, vagy börtönök foglyai, hogy segítsenek azoknak, akik viszont igen. Az emberi együttérzés

hatalma a közös tettekben összpontosulva életüket ment és rabokat szabadít ki. Átlagemberek, akik biztonságban és jólétben élik mindennapjaikat, hatalmas tömegekbe verődnek össze, hogy olyan embereken segítsenek, akiket nem is ismernek, és nem is fognak soha. Az én csekély kis szerepem mindebben volt életem leglelkesebb és a leginkább alázatra tanító élménye. Bolygónk élőlényei között egyedülállóként, az ember képes megtanulni és felfogni dolgokat a nélkül, hogy előtte megtapasztalta volna. Az ember képes beleképzelné magát más emberek helyébe.

Természetesen, ez a képesség, ahogy az én regényíró mesterségem is, erkölcsileg semleges. Van, aki ezt az erőt manipulálásra, vagy mások feletti uralkodásra használják fel, van, aki arra, hogy megértse a másikat és együtt érezzen vele. Sokan pedig egyáltalán nem szeretik megmozgatni a fantáziájukat. Ők részükről inkább a saját kényelmesen berendezett köreiken belül maradnak, soha nem háborgatva magukat olyan gondolatokkal, milyen lehet másnak lenni. Ők nem hajlandók sikolyokat hallgatni, vagy ketrecek rácsai mögé benézni, ők bezárják az elméjüket és szívüket is az olyan szenvedések előtt, ami őket személyesen nem érinti, és egyszerűen elzárkóznak az elől, hogy tudomásuk legyen minderről.

Néha megkísért az érzés, hogy irigyeljem ezeket az embereket, csak hogy tudom, ők is álmodnak annyi rémeset, mint én. Ha az ember eképpen bezárkózik, egyfajta mentális agorafóbiának teszi ki magát, és egy idő után saját démonjaival kell majd küzdenie. Azt hiszem, aki szándékosan nem ereszti szabadjára a képzelőerejét, sokkal több szörnyeteggel találja szembe magát. És ezek sokkal félelmetesebbek.

Mi több, azok, akik megtagadják az együttérzést, igazi szörnyetegeket engednek ki a palackból. Mert ha magunk soha nem követünk el hasonló borzalmakat, szembetaláljuk magunkat vele, a saját közönyünkön keresztül. A klasszikus stúdiumaim során az egyik, amit megtanultam, miközben kutattam valami

után, hogy mit azt nem is tudtam meghatározni akkor, az ógörög Plutarkhosz így fogalmazta meg: „Amit mi magunkon belül elérünk, megváltoztatja a külvilágot”. Ez egy megdöbbenő kijelentés, és mégis életünk minden egyes napján tapasztaljuk az igazát. Többek között arra is rávilágít, hogy nem menekülhetünk el a valóság elől, mert a pusztá létezésünkkel befolyást gyakorlunk más emberek életére.

De Önök, 2008-as harvardi végzősök, mennyivel több befolyást fognak majd gyakorolni mások életére? Az Önök intelligenciája, teherbírása, a megszerzett tudásuk egyedülálló helyzetbe hozta Önöket, ami egyedülálló felelősséggel is jár. A nemzetiségükről pedig nem is beszélve. Az itt állók többsége a világ egyetlen fennálló nagyhatalmának nemzetiségét bírja. Az, ahova szavazatukat adják, az, ami ellen kiállnak, a nyomás, amit kormányukra gyakorolni tudnak, országhatáraikon messze túl éreztetni fogják majd hatásukat. Ez az Önök kiváltsága, és az Önök vállalt nyomó teher is egyben.

Ha helyzetüket és befolyásukat arra használják, hogy felemeljék a hangjukat azok mellett, akiknek nem lehet hangjuk; ha élnek a képességgel, hogy beleéljék magukat olyan emberek helyzetébe, akiknek nem adatik meg semmi abból, ami Önöknek igen, akkor nem csak családjuk lehet majd büszke Önökre, de százak és ezrek ünneplik majd az Önök létezését, akiknek mindennapjaiba változást hoztak létezésükkel. Nincs szükségünk varázslatokra, hogy megváltoztassuk a világot, hiszen minden megvan bennünk, amire ehhez szükség lehet: a képesség, hogy szebbet álmodjunk.

Mondandóm végéhez értem. Egy utolsó reményemnek hangot adok még, amit 21 éves korom óta dédelgetek. Azok a barátaim, akikkel együtt ültem a végzősök ceremóniáján, mindmáig barátaim maradtak. Ők a gyermekeim keresztszülei, azok, akikhez bajban fordulhatok, azok, akik voltak olyan kedvesek és nem pereltek be, amikor névről magukra ismertek a Halál Evők között. Nagy szeretetben váltunk el egymástól, hiszen összekötöttek bennünket a kellemes közös emlékek, lezárult egy

korszak az életünkben. És persze gondoltuk, hogy majd jól fognak jönni a fotók, amikor valamelyikünk indul a miniszterelnök-választáson.

Úgyhogy én most nem kívánok többet Önöknek, mint hasonló barátságokat. És ha holnap az én beszédem egyetlen szavára sem emlékeznek, azért remélem, hogy Seneca szavai felsejlenek majd. Ő egy másik ókori bölcs, abban a sorban, akikhez a klasszikusok tanszékén menekültem, hogy a számlétráktól távol tarthassam magam, és az ősi tudás birtokába juthassak. „Az élet olyan, mint a mesék – nem az számít, milyen hosszú, hanem, hogy mennyire élvezetes!”

Minden jót kívánok Önöknek az életben. Köszönöm szépen a figyelmet!

Kapcsolódó oldalak:

- Juhász Iván: John Holt Iskolai kudarcok című könyvéről